

Małgorzata Stanula

Normy i normalizacja w Polsce

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 4, 30-40

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA STANULA
*Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński*

NORMY I NORMALIZACJA W POLSCE

Celem artykułu jest przedstawienie problematyki normalizacji w Polsce z perspektywy odbiorców norm, czyli ich użytkowników. Najwięcej uwagi poświęcono zagadnieniom powszechnej dostępności norm oraz informacji normalizacyjnej. Krajową działalność normalizacyjną omówiono na podstawie aktualnego stanu prawnego (*Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji*). Informacje i materiały zaczerpnięto ze strony internetowej i publikacji Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (PKN). Przy omawianiu kwestii dostępu do norm wykorzystano informacje zebrane w rozmowach z bibliotekarzami i użytkownikami norm.

Artykuł podzielono na trzy części. W pierwszej wskazano na istotne dla całego społeczeństwa cele i zasady normalizacji oraz przedstawiono definicje i typologie norm. W drugiej, dotyczącej organizacji działalności normalizacyjnej w Polsce, zwrócono uwagę na aspekt opracowywania norm. Zasadnicza, trzecia część artykułu podejmuje kwestie dostępności Polskich Norm (PN) i upowszechniania informacji normalizacyjnej. W kontekście autorskich praw majątkowych do PN przedstawiono obowiązujące aktualnie warunki dystrybucji i użytkowania norm. Następnie scharakteryzowano problemy związane z gromadzeniem i udostępnianiem norm w bibliotekach. Omówiono szerzej działalność informacyjną i popularyzatorską prowadzoną przez PKN w zakresie normalizacji. W zakończeniu artykułu wskazano na potrzebę wieloaspektowego rozważenia obecnych zasad i uwarunkowań w dostępie społeczeństwa do treści norm, a przede wszystkim na potrzebę podjęcia działań zmierzających do zapewnienia powszechnej dostępności norm.

Cele i zasady normalizacji. Charakterystyka norm

Dwa podstawowe dokumenty określające definicje, cele i zasady normalizacji to Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji [Ustawa, 2002] oraz norma PN-EN 45020:2009 *Normalizacja i dziedziny związane – Ter-*

minologia ogólna [Norma, 2009]. W dokumentach tych przez normalizację rozumie się działalność, której celem jest uzyskanie optymalnego (w danych okolicznościach) stopnia uporządkowania w określonym zakresie, poprzez ustalanie postanowień przeznaczonych do powszechnego i wielokrotnego stosowania, w odniesieniu do problemów istniejących, jak i możliwych do wystąpienia. Przedmiotem tak rozumianej normalizacji, zmierzającej do „uporządkowania”, mogą być wyroby, procesy lub usługi; dla przykładu: dowolny materiał, składnik, system, interfejs, procedura, funkcja, metoda czy działalność. Cele normalizacji wiążą się głównie z poprawą funkcjonalności, czyli zdolności wyrobu, procesu lub usługi, do spełniania określonych zadań w danych warunkach. Przejawiają się w regulowaniu ich różnorodności, np. poprzez jej ograniczanie i upraszczanie. Mają na względzie zapewnienie użyteczności, kompatybilności i zamienności tychże wyrobów, procesów lub usług. Normalizacja ma służyć zwiększeniu bezpieczeństwa osób i dóbr materialnych, ochronie życia, zdrowia i środowiska. Ma też służyć ochronie interesów konsumentów, podniesieniu ekonomicznej efektywności i ułatwieniom w handlu, np. poprzez usuwanie barier technicznych na rynku europejskim i międzynarodowym; wreszcie ma ułatwiać komunikację ludzi, dzięki ujednocnieniu terminologii i oznaczeń [Schweitzer, 2010, s. 7].

Przytoczone cele normalizacji warto mieć na uwadze, gdy mowa o potrzebie szerokiego stosowania norm w produkcji, handlu, zarządzaniu i we wszystkich innych sferach życia, także społecznego. W odniesieniu do norm działa zasada dobrowolności ich wykorzystania, zgodnie z którą nie można narzucić obowiązku stosowania normy, chyba że w szczególnych przypadkach i na mocy innej ustawy [Schweitzer, 2010, s. 8]. Z punktu widzenia interesu społecznego wskazane jest zatem, by intensyfikować i wspierać działania promujące ideę normalizacji i rozwijające świadomość normalizacyjną zarówno wśród decydentów z różnych obszarów działalności, jak i całego społeczeństwa, będącego odbiorcą (użytkownikiem) wyrobów czy usług, podlegających normalizacji. Propagowanie powszechnego stosowania norm powinno iść w parze z możliwością łatwego i najlepiej bezpłatnego dostępu do ich treści. Ustawa w zakresie normalizacji krajowej wyznacza m.in. zasadę jawności i powszechnej dostępności. Kwestia powszechnej dostępności do publikowanych norm jest niezwykle istotna, w polskim systemie normalizacji dostępność ta budzi jednak kontrowersje. Szerzej ten problem będzie przedstawiony w dalszej części artykułu.

W odniesieniu do procesu tworzenia norm ustawa przyjmuje zasadę dobrowolności i otwartego dostępu do prac normalizacyjnych dla wszystkich zainteresowanych oraz konsensu, jako podstawy uzgadniania treści norm. Konsens jest ogólnym porozumieniem, bez sprzeciwu znaczącej części zainteresowanych, a więc niekoniecznie wymaga jedności. Normalizacja powinna korzystać z aktualnych, sprawdzonych osiągnięć nauki i techniki, a przy tym uwzględniać interes publiczny.

W tym ogólnym kontekście normalizacji samo pojęcie normy zostaje wyjaśnione. Normą jest „dokument przyjęty na zasadzie konsensu i zatwierdzony przez upoważnioną jednostkę organizacyjną, ustalający – do powszechnego i wielokrotnego stosowania – zasady, wytyczne lub charakterystyki odnoszące się do różnych rodzajów działalności lub ich wyników i zmierzający do uzyskania optymalnego stopnia uporządkowania w określonym zakresie” [Ustawa, 2002, art. 2 ust. 4]. Normy są podstawowymi dokumentami normatywnymi (w ustawie występuje określenie „dokument normalizacyjny”). Do tej grupy zalicza się także specyfikacje techniczne, kodeksy postępowania i przepisy. Żaden z tych dokumentów nie jest aktem prawnym.

Typologia norm uwzględnia kryteria treściowe (dziedzina i tematyka normy) oraz formalne (autorstwo – organizacja wydająca normę, język dokumentu i obszar terytorialny stosowania normy). Ze względu na zawartość treściową i dziedzinę stosowania norm wyróżnia się w normie terminologicznej PN-EN 45020:2009 osiem ich typów. Norma podstawowa obejmuje szeroki zakres zagadnień lub zawiera ogólne postanowienia dotyczące jednej, określonej dziedziny. Norma terminologiczna podaje terminy i ich definicje, które mogą mieć także objaśnienia, ilustracje i przykłady. Norma badań dotyczy głównie metod badań, a także innych postanowień, odnoszących się do metod. Kolejne trzy typy – norma wyrobu, norma procesu i norma usługi – określają wymagania, które powinny być spełnione w celu zapewnienia odpowiedniej funkcjonalności w tych zakresach. Norma interfejsu odnosi się do wymagań dotyczących kompatybilności wyrobów lub systemów w miejscach ich wzajemnego łączenia. Wreszcie norma danych (do dostarczenia) zawiera wykaz właściwości, dla których powinny być podane wartości lub inne dane w celu określenia wyrobu, procesu lub usługi.

W zależności od statusu organizacji normalizacyjnej, która ustanawia daną normę, wyróżnić można normy międzynarodowe, regionalne i krajowe. Pojęcie norm zharmonizowanych odnosi się do norm dotyczących tego samego przedmiotu, zatwierdzonych przez różne jednostki normalizacyjne, zapewniających zamienność wyrobów, procesów i usług lub wzajemne rozumienie wyników badań lub informacji podawanych zgodnie z tymi normami [Norma, 2009, p. 6.1].

Status norm międzynarodowych posiadają normy wydawane przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (International Organization for Standardization, ISO) oraz Międzynarodową Komisję Elektrotechniczną (International Electrotechnical Commission, IEC). Przykładem norm o zasięgu regionalnym są normy europejskie (oznaczane symbolem EN). W Europie działalność normalizacyjną prowadzą Europejski Komitet Normalizacyjny (European Committee for Standardization, CEN), Europejski Komitet Normalizacyjny Elektrotechniki (European Committee for Electrotechnical Standardization, CENELEC) oraz Europejski Instytut Norm Telekomunikacyjnych (European Telecommunications Standards Institute, ETSI).

Normy krajowe to normy przyjęte przez krajowe jednostki normalizacyjne. W Polsce normą krajową jest PN, oznaczana na zasadzie wyłączności symbolem PN i zatwierdzona przez krajową jednostkę normalizacyjną. PN jest normą przyjętą na zasadzie konsensu i powszechnie dostępną [Ustawa, 2002, art. 5 ust. 1]. Rolę krajowej jednostki normalizacyjnej w Polsce pełni na mocy ustawy normalizacyjnej PKN, który jest państwową budżetową jednostką organizacyjną.

PN może być wprowadzeniem normy europejskiej (PN-EN) lub międzynarodowej (PN-ISO, PN-IEC). Wprowadzenie to może nastąpić w języku oryginalnym. Normy oznaczone symbolem PN-EN ISO wprowadzają do Polskich Norm normy europejskie będące wprowadzeniem norm międzynarodowych ISO.

Każda PN własna i PN wprowadzająca normę międzynarodową podlega procedurze przeglądu co 5 lat od daty jej publikacji. Przegląd polega na sprawdzeniu aktualności postanowień PN w celu określenia, czy norma powinna być potwierdzona (pozostaje aktualna), zmieniona lub wycofana. Nawet jeśli dana norma zostanie wycofana, nie jest ona normą wadliwą i może być nadal stosowana, przy czym nie można się na nią powoływać w przepisach prawa.

Obecnie podstawą stosowania norm w Polsce jest zasada dobrowolności, podobnie jak i w innych krajach Unii Europejskiej. We wcześniejszym okresie, po II wojnie światowej, funkcjonował system normalizacji obowiązkowej [Schweitzer, 2010, s. 18]. Normy odgrywały rolę przepisów, a nieprzestrzeganie postanowień PN było naruszeniem prawa. Ustawa o normalizacji z 1993 r. wprowadziła wprawdzie dobrowolność stosowania norm z dniem 1 stycznia 1994 r., jednakże z ograniczeniami. Istniała nadal możliwość nakładania obowiązku ich stosowania w pewnych przypadkach, przez właściwych ministrów. Zgodnie z zapisem obowiązującej od 1 stycznia 2003 r. ustawy stosowanie PN jest dobrowolne [Ustawa, 2002, art. 5 ust. 3]. Nawet jeśli PN są przywoływane w przepisach, to sposób ich przywoływania powinien zachowywać dobrowolność stosowania normy.

Organizacja normalizacji w Polsce

Zadania związane z organizowaniem i prowadzeniem normalizacji zgodnie z potrzebami kraju na mocy ustawy normalizacyjnej powierzono PKN, jako krajowej jednostce normalizacyjnej [Ustawa, 2002, rozdz. 4]. Strukturę organizacyjną krajowego systemu normalizacyjnego tworzą: PKN, Prezes PKN, Rada Normalizacyjna i Komitety Techniczne (KT). Kwestie organizacji i sposobu działania PKN oraz szczegółowy opis procedury tworzenia norm nie są przedmiotem niniejszego artykułu. Natomiast problemy związane z udostępnianiem PN wymagają omówienia zagadnień związanych z prawami autorskimi i majątkowymi do PN, odpowiedzialnością merytoryczną za ich opracowanie oraz finansowaniem krajowej działalności normalizacyjnej.

Jedną ze wspomnianych już wcześniej zasad polskiego systemu normalizacji jest możliwość udziału wszystkich zainteresowanych w procesie opracowywania norm. Normy opracowują (na swoje potrzeby i z własnych środków) sami zainteresowani, czyli ich użytkownicy, którzy delegują swoich reprezentantów do prac normalizacyjnych. Ta zasada dostępności realizowana jest w praktyce poprzez wolny dostęp do członkostwa w KT, których zadaniem na mocy ustawy jest opracowywanie PN i innych dokumentów normalizacyjnych w określonych zakresach tematycznych oraz harmonizowanie norm krajowych z normami regionalnymi i międzynarodowymi. KT mają też wpływ na program prac normalizacyjnych. KT działają w ramach PKN w obrębie siedemnastu głównych sektorów normalizacyjnych (dziedzin). Członkowie KT są powoływani przez Prezesa PKN na czas nieokreślony. Zgodnie z Ustawą „W skład komitetu technicznego wchodzi specjaliści delegowani przez organy administracji rządowej, organizacje: gospodarcze, pracodawców, konsumenckie, zawodowe i naukowo-techniczne, szkół wyższych i nauki oraz pracownicy PKN z zachowaniem zasady reprezentatywności wszystkich zainteresowanych określonym zakresem tematycznym, z uwzględnieniem potrzeb gospodarki krajowej” [Ustawa, 2002, art. 23 ust. 2].

Jednym z komitetów jest KT nr 242 ds. Informacji i Dokumentacji, który działa w sektorze normalizacji Zagadnienia Podstawowe i Systemy Zarządzania. Został on powołany w 1994 r. i do r. 2002 nosił nazwę Normalizacyjnej Komisji Problemowej. KT nr 242 prowadzi prace normalizacyjne w zakresie terminologii, kompozycji dokumentów, identyfikacji i opisu dokumentów, kodowania, konwersji pism, języków informacyjno-wyszukiawczych, przechowywania i konserwacji dokumentów oraz zastosowania komputerów; usług edukacyjnych. Jego członkami są przedstawiciele bibliotek, archiwów i szkół wyższych, zaś prowadzenie sekretariatu Komitetu powierzono Bibliotece Narodowej.

PKN nie ma wpływu na treść opracowywanych norm. Nadzoruje natomiast zgodność procesów ich opracowywania z wewnętrznymi przepisami PKN. Zatwierdza projekty norm i nadaje im status norm krajowych [PKN].

Dostępność PN i upowszechnianie informacji normalizacyjnej

Zgodnie z art. 5 ust. 5 ustawy o normalizacji (Polskie Normy są chronione jak utwory literackie, a autorskie prawa majątkowe do nich przysługują krajowej jednostce normalizacyjnej, czyli PKN [Ustawa, 2002]. „Naruszenie praw PKN – czytamy na stronie internetowej Komitetu – jest przestępstwem i podlega postępowaniu karnemu w myśl ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawach autorskich i prawach pokrewnych (t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm)” [PKN].

PKN szczegółowo określa warunki dystrybucji i użytkowania norm. Wydawanie i rozpowszechnianie na dowolnym nośniku (papierowym lub

elektronicznym) PN wymaga uzyskania zgody PKN na taką działalność [PKN]. Dostęp do publikowanych norm można uzyskać głównie dzięki dystrybucyjnej działalności krajowej jednostki normalizacyjnej. Autoryzowane punkty dystrybucji norm mieszczą się w oddziałach PKN w Warszawie, Katowicach i Łodzi. Sprzedaż PN, norm zagranicznych, publikacji normalizacyjnych oraz innych produktów odbywa się w sklepie internetowym lub tradycyjnie. Normy w postaci elektronicznej mogą być sprzedawane jako plik w formacie pdf na CD, plik pdf do pobrania lub plik przesyłany na adres e-mail klienta. Placówki oświatowe, wymienione w ustawie o systemie oświaty, mogą nabywać produkty normalizacyjne za 10% ceny, pod warunkiem zobowiązania się do wykorzystywania zakupionych PN wyłącznie do celów dydaktycznych. Szkołom wyższym przysługuje na zakup norm rabat w wysokości 10% [PKN].

Użytkownik ma prawo do korzystania z zakupionych norm jedynie do celów wewnętrznych, czyli do użytku wewnętrznego w firmie/instytucji i zgodnie z otrzymaną licencją na określoną liczbę stanowisk jednoczesnego dostępu. W przypadku PN zakupionych w formie elektronicznej (w formie pliku pdf), nabywcy przysługuje możliwość wydruku jednego egzemplarza dla własnego użytku [PKN].

PN i inne produkty normalizacyjne, w zależności od formy nośnika (forma papierowa lub forma elektroniczna), mają odpowiednie oznakowanie w postaci hologramu lub znaku wodnego i zabezpieczenia przed nieuprawnionym kopiowaniem [PKN].

Jak można zauważyć, PKN chroni prawa majątkowe do PN. Sprzyja temu zapis w art. 5 ust. 7 ustawy normalizacyjnej o ochronie PN, w myśl którego PN nie stanowią informacji publicznej i nie podlegają udostępnieniu w trybie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej [Ustawa, 2001]. Nie podlegają tym samym udostępnianiu na wniosek zainteresowanego. PN nie podlega przepisom o dostępie do informacji publicznej. Taka wykładnia, ograniczająca dostęp do norm, budzi wątpliwości. W środowisku bibliotekarskim wyraziła je w artykule na stronach EBIB-u Marta Grabowska, która w latach 1998–2002 pełniła funkcję publiczną członka PKN [Grabowska, 2005].

M. Grabowska wskazała także na problemy bibliotekarzy związane z gromadzeniem i udostępnianiem norm. Jedynie w ramach egzemplarza obowiązkowego biblioteki otrzymują bezpłatnie normy od PKN, w innych przypadkach muszą je kupić. Zdaniem autorki, biblioteki nie powinny płacić za normy, PKN mógłby zdeponować je w bibliotekach bez kosztów, realizując przy tym swój obowiązek rozpowszechniania norm [Grabowska, 2005].

Oceniając z kolei sposób udostępniania norm w bibliotekach trzeba stwierdzić, że dostęp do norm, z punktu widzenia ich użytkowników, jest utrudniony. Użytkownicy danej biblioteki, którzy natrafiają na różne ograniczenia w korzystaniu z norm, często nie są świadomi źródeł tych

ograniczeń. Nie zawsze rozumieją, że biblioteka zmuszona jest spełnić rygorystyczne warunki udostępniania norm, określone prawem.

Przykładem biblioteki, która gromadzi pełny zasób norm w ramach egzemplarza obowiązkowego, jest Biblioteka Jagiellońska (BJ). Normy są gromadzone w Oddziale Wydawnictw Rzadkich i Dokumentów Życia Społecznego (od 1945 r.). Od 2010 r. BJ pozyskuje normy z PKN wyłącznie drogą elektroniczną w formacie pdf i archiwizuje je na swoim serwerze. Opisy bibliograficzne norm widoczne są w komputerowym katalogu biblioteki, zaś sposób korzystania z samych norm jest ściśle określony. Użytkownicy biblioteki mogą zapoznać się z treścią wcześniejszych, papierowych norm wyłącznie na miejscu. Do norm w elektronicznej postaci mają dostęp na jednym, przeznaczonym do tego celu komputerze. Wszelkie kopiowanie, fotografowanie jest zabronione, można ewentualnie sporządzić notatki, co w przypadku norm zawierających schematy czy rysunki jest kłopotliwe.

Ustawa zobowiązała PKN m.in. do organizowania i prowadzenia działalności promocyjnej i informacyjnej dotyczącej normalizacji [Ustawa, 2002, art. 11 ust. 6]. O informacji normalizacyjnej pisała obszernie w 2011 r. na łamach PTINT-u Anna Matysek. Autorka dokonała charakterystyki norm i innych dokumentów normatywnych oraz typologii źródeł informacji normalizacyjnej. Omówiła także promocję normalizacji prowadzoną przez PKN [Matysek, 2011].

W obszarze edukacji normalizacyjnej cele strategiczne PKN uwzględniają wprowadzanie zagadnień normalizacji do programów kształcenia na wszystkich szczeblach edukacji, zwłaszcza szkolnictwa ponadgimnazjalnego, wyższego oraz edukacji pozaszkolnej [Strategia PKN]. W strategii PKN ostatnich lat 2009–2013 wyznaczono działania edukacyjne, zmierzające do pogłębienia świadomości i wiedzy na temat normalizacji wśród absolwentów polskich szkół wyższych. Zauważono bowiem „rozbrat absolwentów wyższych uczelni z normalizacją” [Schweitzer, 2010, s. 3]. W dokumencie *Polityka Edukacyjna 2012 Polskiego Komitetu Normalizacyjnego* określono zasady współpracy ze szkołami wyższymi, służące m.in. przygotowaniu przyszłych absolwentów szkół wyższych do udziału w pracach normalizacyjnych na szczeblu europejskim i międzynarodowym. Na podstawie zawartych umów dwustronnych i po spełnieniu określonych wymagań, PKN przekazuje szkołom wyższym (głównie ich bibliotekom) zbiór aktualnych Polskich Norm lub udziela rabatu przy ich zakupie. Dwa podstawowe wymogi stawiane przez PKN to wdrożenie systemu zarządzania bezpieczeństwem informacji zgodnie z wymaganiami normy PN-ISO/IEC 27001:2007 „w celu ochrony informacji stanowiącej własność PKN” oraz wprowadzenie do programu studiów przedmiotu *Normalizacja* [Polityka Edukacyjna].

Przykładem uczelni, która spełniła obydwa warunki, jest Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie. W strukturach Biblioteki Głównej AGH działa Punkt Informacji Normalizacyjnej (PIN), audyto-

wany przez PKN, który prowadzi obsługę użytkowników w zakresie informacji normalizacyjnej dotyczącej zbiorów norm i dokumentów normalizacyjnych, ich aktualności, zastąpień norm, cen dokumentów; a także informacji o charakterze specjalistycznym, np. dotyczącej powiązań PN z normami międzynarodowymi i regionalnymi. Posiadane zbiory normalizacyjne (ponad 90 tys. norm na nośniku papierowym i ok. 30 tys. aktualnych PN w wersji elektronicznej) oraz bazy danych udostępniane są wszystkim zainteresowanym bezpłatnie. Biblioteka przechowuje i udostępnia zarówno normy aktualne, jak i normy archiwalne, które zostały już wycofane. Te ostatnie stanowią najczęściej materiał do naukowych badań porównawczych i ćwiczeń studentów.

Korzystanie z norm możliwe jest wyłącznie na miejscu w Czytelni Norm i Patentów. Normy w postaci elektronicznej dostępne są na terminalach komputerowych bez możliwości kopiowania i przesyłania plików oraz jakiegokolwiek zdalnego dostępu. Na mocy umowy o współpracy ze szkołą wyższą, podpisanej w 2011 r. pomiędzy Prezesem PKN a Rektorem AGH, istnieje możliwość wydruku fragmentów norm elektronicznych lub kserokopii fragmentów norm papierowych dla pracowników i studentów macierzystej uczelni. Prawo do wykonywania tychże kopii przysługuje w uzasadnionych przypadkach i jedynie na potrzeby dydaktyczne i naukowe. Kopie wykonywane są wyłącznie na miejscu, zaś Biblioteka prowadzi ich wewnętrzny rejestr, który przekazuje co miesiąc do PKN [Punkt Informacji].

Na podobnych zasadach z PKN współpracuje wiele innych szkół wyższych, głównie technicznych: Politechnika Koszalińska, Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, Politechnika Lubelska, Politechnika Świętokrzyska w Kielcach, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. J. J. Śniadeckich w Bydgoszczy, Politechnika Gdańska, Uniwersytet Zielonogórski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, Wydział Zarządzania Politechniki Warszawskiej [zob. wykaz uczelni współpracujących z PKN pod adresem: <http://pkn.pl/sw-uczelnie-wspolpracujace>].

Zasadę powszechnej dostępności norm realizuje PKN prowadząc w swoich placówkach w Warszawie, Katowicach i Łodzi czytelnie norm. W czytelniach tych bezpłatnie udostępnia osobom zainteresowanym PN i polskie dokumenty normalizacyjne (PKN) oraz projekty norm skierowane do ankiety powszechnej. Dostępne są także normy międzynarodowe, europejskie oraz dokumenty harmonizacyjne HD. Można tam również zapoznać się z czasopismami międzynarodowych, europejskich i zagranicznych organizacji normalizacyjnych, związanymi z działalnością tych instytucji.

W ramach ustawowej działalności informacyjnej dotyczącej normalizacji PKN prowadzi Krajowy Punkt Informacyjny oraz usługi informacyjne. Informacje o charakterze ogólnym, bądź służące celom komercyjnym PKN (sprzedaży norm) są udzielane bezpłatnie. Do takich należą m.in. informa-

cje o gromadzonych przez PKN zbiorach norm, dane o aktualności, cenach pojedynczych norm. W zakresie informacji specjalistycznej, płatnej według ustalonego cennika, można uzyskać informację o dokumentach europejskich, o wprowadzeniu norm międzynarodowych i europejskich do norm krajowych, a także wykazy różnych norm na określony temat lub sprawdzić aktualność norm [PKN].

Dane dotyczące opublikowanych PN i polskich dokumentów normalizacyjnych można także znaleźć na stronie internetowej PKN (Strefa klienta) w ogólnodostępnej wyszukiwarce norm [System Cyfrowej Sprzedaży]. Wyszukiwarka spełnia jednocześnie funkcję katalogu i umożliwia wyszukiwanie norm według następujących kryteriów: numer normy i krótki opis jej zakresu tematycznego, cena zależna od formy udostępniania, data zatwierdzenia i publikacji, sektor i numer KT, wyróżnik grupy w ramach Międzynarodowej Klasyfikacji Norm – ICS, a także numer normy, którą dana norma wprowadza lub zastępuje.

Wyszukiwanie norm i ich opisów w katalogu możliwe jest na kilka sposobów. Oprócz wyszukiwania konkretnej normy, poprzez podanie jej numeru czy tytułu, można tworzyć zestawienia norm posługując się obowiązującą w katalogu klasyfikacją norm ICS. Przeszukiwanie w katalogu można wykonać w obrębie wszystkich norm lub też ograniczyć je do norm aktualnych. Innym sposobem uzyskania informacji o normach z danej dziedziny jest wyszukiwanie poprzez właściwy KT, opracowujący daną grupę tematyczną norm. Należy w takim przypadku wpisać właściwy numer KT w opcji „Nr Komitetu Technicznego”, by otrzymać wykaz norm opublikowanych w ramach danego KT.

Podstawę opracowywania katalogów norm i innych dokumentów normatywnych oraz ich klasyfikowania w bazach danych, bibliografiach i bibliotekach stanowi opracowana przez ISO *Międzynarodowa Klasyfikacja Norm (International Classification for Standards, ICS)*. ICS jest hierarchiczną klasyfikacją trójpoziomową, która obejmuje 40 dziedzin działalności normalizacyjnej, w podziale na grupy i podgrupy [ICS]. Normy stosowane w bibliotekarstwie, działalności informacyjnej i wydawniczej należą do dwóch dziedzin: *01 Zagadnienia ogólne. Terminologia. Normalizacja. Dokumentacja* oraz *35 Technika informatyczna. Wyposażenie biurowe*. W pierwszej dziedzinie najwięcej norm tego rodzaju zawiera się w grupie oznaczonej wyróżnikiem *01.140 Informacja. Działalność wydawnicza* (podgrupy: *01.140.10 Pismo. Transliteracja; 01.140.20 Informacja naukowa; 01.140.40 Działalność wydawnicza*). Normy należące do drugiej, wymienionej dziedziny normalizacji, związane są z techniką informatyczną i mają oznaczenia *35.240.30 Zastosowanie IT w informacji, dokumentalistyce i działalności wydawniczej* oraz *35.040 Zestawy znaków i kodowanie informacji*. Wyróżnik *01.040.01* w omawianej klasyfikacji grupuje wszystkie normy terminologiczne, a wśród nich także normy z dziedziny informacji i dokumentacji.

Podstawowa znajomość klasyfikacji ICS umożliwia tworzenie w prosty sposób zestawień tematycznych norm, zgodnie z potrzebami osób zainteresowanych.

Zakończenie

Przedstawione w artykule treści nie wyczerpują obszernego tematu normalizacji w Polsce, jednakże wskazują i poddają ocenie kwestie powszechnej dostępności norm, trudne do analizy chociażby ze względu na ubogą literaturę przedmiotu oraz rozbieżności w wykładni przepisów prawa. Jeśli normalizacja w ostatecznym rozrachunku ma na celu poprawę jakości życia jednostki i służy dobru całego społeczeństwa, to trzeba mieć nadzieję, że w zakresie krajowej działalności normalizacyjnej będą podejmowane dalsze działania zmierzające do propagowania idei normalizacji, ale również – co istotniejsze – zmierzające do ułatwienia i usprawnienia dostępu do samej treści norm, a w ten sposób do poszerzenia zasięgu ich rzeczywistego stosowania.

Bibliografia

- Grabowska M. (2005), *NORMY: rozpowszechniane, udostępniane czy sprzedawane?* „Biuletyn EBIB”. [online] nr 2 (63) [dostęp: 2013-06-20]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/63/grabowska.php>.
- ICS – *Międzynarodowa Klasyfikacja Norm* (2005). Wyd. 5 w jęz. pol. Warszawa. Dostępny także w World Wide Web: http://www.pkn.pl/sites/default/files/ICS_v_6.pdf.
- Matysek A. (2011), *Źródła informacji normalizacyjnej – typologia i charakterystyka*. „PTINT Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”, nr 4, s. 14–22.
- [Norma, 2009] PN-EN 45020:2009 *Normalizacja i dziedziny związane – Terminologia ogólna*.
- PKN - *Polski Komitet Normalizacyjny* [online]. 2013 [dostęp: 2013-05-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pkn.pl/>.
- Polityka Edukacyjna 2012 Polskiego Komitetu Normalizacyjnego* [online]. 2013 [dostęp: 2013-06-25]. Dostępny w World Wide Web: http://pkn.pl/sites/default/files/polityka_edukacyjna_2012.pdf.
- Punkt Informacji Normalizacyjnej* (Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie) [online]. 2013 [dostęp: 2013-06-28]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bg.agh.edu.pl/PIN>.
- Schweitzer T. (red.) (2010), *Normalizacja. Praca zbiorowa*. Warszawa.
- Strategia PKN dotycząca edukacji normalizacyjnej* [online]. 2013 [dostęp: 2013-06-25]. Dostępny w World Wide Web: http://www.pkn.pl/sites/default/files/strategia_edukacji_normalizacyjnej_pkn.pdf.
- System Cyfrowej Sprzedaży Produktów i Usług – PKN* [online] [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Wide: <http://sklep.pkn.pl/>

[Ustawa, 2001] Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.).

[Ustawa, 2002] Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji (Dz. U. z 2002 r. Nr 169, poz. 1386 z późn. zm.).

Małgorzata Stanula

Standards and standardization in Poland

Summary

The article outlines the general objectives and principles of standardization. Standards area is characterized as one of the normative documents and discusses their typologies (according to formal and content division). National standardization activities are presented on the base of the current state of the law (Law of September 12, 2002 on standardization), with special emphasis on copyright law, voluntary application of standards and their availability. The problem of access to standards is linked with the issue of standardization and dissemination of information standardization in Poland. The author also highlights the topic of standardization in the field of information and documentation within the national standardization.

